

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio Cl. De pietate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

volens ementes licite illa possidere illisq; frui, quam si vendidit: quoniam hic est vnum malum, ibi duplex. Secundo, quia si periora Papa sciret illum cui confer ordinem, vel beneficium, esse excommunicatum, & abique alia absolutione confer illi ordinem, vel beneficium, non propterea abfoluit eum ab ex-

communicatione, vt habes ex ca. Si sumus, de senten. excomm. in Clem. non tex. dicitur, qd hoc, quod Papa quous modo paricipat scienter cum excommunicato, non censetur illum absolueret, nisi hoc se velle exprimat. Et glo. ibidem in verbo. Quous modo dicit, quod etiam hoc habet locum in participacione in diuinis. Si enim Papa conferendo sciet ordinem, vel beneficium excommunicato non absoluit eum ipso facto, sed recipientem relinquunt illi dispositioni. paritione non relaxat iuris cõmuni dispositionem per hoc, qd confer beneficium illi qui recipit est secundum iura excommunicatus, & fit inhabilis &c. Et confirmatur, quia dispensationes huiusmodi cum maxime exorbitant a iure, & bono ecclesie, sunt strictissimi iuris minime preiudicanda. Ad mortuam alicuius opinionis dicit, qd licet scientia principis, in quantum princeps, que est generalis, sine spe restitutionis, de monasterio suo repelluntur, & ad agendam perpetuam penitentiam sunt in actiori regula ponendi, uel in aliquo loco eiusdem ordinis, si actior ordo non inueniretur. Si uero hoc fuit ante concilium, debet in alijs locis eiusdem ordinis collocari. Et si hoc fieri non potest, dispensatiue debent in eisdem monasterijs recipi, ne in seculo euagent, mutatis tamẽ prioribus locis, & inferioribus assignatis. Si uero ipsis ignorantibus siue ante concilium, siue post, sint simoniace recepti, postquam renuntiauerint, possunt de nouo recipi locis mutatis, ut dictum est.

AD QVARTVM dicendum, qd penitentiam, uel fructus simoniace accepti, debent restituere ecclesie, in cuius iniuriam data fuerunt, non obstante, quod praelatus, uel aliquis de collegio illius ecclesie fuit in culpa: quia eorum peccatum nõ debet alijs nocere: ita tamen quod quantum fieri potest, ipsi qui peccauerunt, inde eorum modum non confitentur. Si uero praelatus, & totum collegium sunt in culpa, tunc debet cum autoritate superioris vel pauperibus, uel alteri ecclesie erogari.

AD QVINTVM dicendum, qd si aliqui sunt in monasterio simoniace recepti, debent abrenunciare. Et si eis scientibus commissa est simonia post concilium generale, sine spe restitutionis, de monasterio suo repelluntur, & ad agendam perpetuam penitentiam sunt in actiori regula ponendi, uel in aliquo loco eiusdem ordinis, si actior ordo non inueniretur. Si uero hoc fuit ante concilium, debet in alijs locis eiusdem ordinis collocari. Et si hoc fieri non potest, dispensatiue debent in eisdem monasterijs recipi, ne in seculo euagent, mutatis tamẽ prioribus locis, & inferioribus assignatis. Si uero ipsis ignorantibus siue ante concilium, siue post, sint simoniace recepti, postquam renuntiauerint, possunt de nouo recipi locis mutatis, ut dictum est.

AD SEXTVM dicendum, qd quod ad Deum sola uoluntas facit simoniacum: sed quod ad poenam ecclesiasticam exteriorem non puniuntur ut simoniaci, ut abrenunciare teneatur, sed debet de malis executione, & tenetur restituere beneficium, quod est cõsuetus cũ fructibus extãtib; nõ autem tenetur restituere fructus consumptos, quia bona fide possedit, nisi forte inimicus eius fraudulenter pecuniam daret pro alicuius promotione: uel nisi ipse expresse contradixerit. Tunc enim non tenetur ad renuntiandum, nisi forte postmodum pacto consenserit, solendum quod fuit promissum.

Atis, quãuis nota sibi, ut priuata est persona, seu ad partem: quoniam princeps est agens uoluntarium, & non tantum agit semper quantum potest, sed quantum uult. In proposito autem nec apparet, nec præsuntur eum uelle relaxare ius commune ex parte patientis: sed forte est ignorans, & putat omnia esse ualida.

Vel si habet scientiã, ex quo ab eo non petitur suspensio iuris, quod ad illum relinquatur ipsum in dispositione iuris, relinquens ementi, & recipienti beneficium curam sui ipsius. Aut nihil de hoc cogitat occupatus in alijs, uel male assuetus. Tenetur igitur, & in foro conscientie, & in foro iudiciali resignare, & restituere quicquid acceperunt simoniaci cum Papa, & sunt excommunicati, & omnes iuris poenas incurrunt, nisi Papa se uelle suspendere iura quod ad hoc exprimat uel dispenseret cum eis post factum. In hac tamen sententia non tam firmum pedem, quin tamen quoniã ad secundam rationem dici potest, quod lex illa noua in Clement. est exceptiua a communi iure, & quod ideo facta est, quia de iure erat oppositum: ac per hoc non est extendenda, sed in suo tantum casu intelligenda. Ad primam uero potest dici, quod de uoluntate tam iniqua presumendum est consequenter, ut scilicet uelit illud, quod ad suam peruersam contrarium consequitur. Constat autem quod venditor uult rem uenditam transferre in emptorem. Intendit igitur Simoniacus Papa, ut qui emit ab ipso, habeat in ueritate beneficium, quod ipse uendit, ne fraudulenter uenditor uideatur. Quantum hac valeant, alij uiderint. Fateor ego, quod si secundum in ra talis scientia principis purgat, ita quod excuset a poenis iuris in foro iudiciali, quod iustis decernendũ relinquo, non tenetur, qui sic emit a Papa beneficium, renuntiare in foro conscientie: quia suspensio simpliciter iteligeretur poena iuris.

QVÆSTIO CI.

De pietate, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE post religionem considerandum est de pietate, cuius opposita uitia ex ipsius consideratione innotescunt. Circa pietatem ergo quaruntur quatuor.

- ¶ Primo, Ad quos pietas se extendat.
- ¶ Secundo, Quid per pietatem aliquibus exhibeatur.
- ¶ Terrio, Vtrum pietas sit specialis uirtus.
- ¶ Quarto, Vtrum religionis obiectus sit pietatis officium pretermittendum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pietas se extendat ad determinatas personas aliquorum hominum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod pietas non se extendat ad determinatas personas aliquorum hominum. Dicit enim Aug. in 10. de ciuit. Dei, quod pietas proprie Dei cultus intelligi solet, quam graeci eusebiam uocant: sed Dei cultus non dicitur per comparationem ad homines, sed solum ad Deum. ergo pietas non se extendit determinate ad aliquas hominum personas.

Super Questionis centosime prime Articulum primum.

IN art. 1. q. 101. in responsione ad secundum, aduerte, quod non inueniuntur ad opera misericordie, & Deum extentum ut propter

3. dist. 33. q. 2.
3. art. 4. q. 1.
cot. & ad se
enndb. Et 1.
Tim. 4. lec. 2.
* Lib. 10. ca.
1. a medio,
tom. 5.

Lib. 1. c. 30. parum ante mediu. to. 3.

Lib. 1. c. 30. parum ante mediu. to. 3.

Lib. 8. ca. 11. Et 12. to. 5.

Glo. in relictis ibid.

Lib. 3. de inuentione in fol. 4. ante finem libr.

Lib. 8. c. 12. tom. 3.

Lib. 10. c. 1. a medio to. 5.

propter similitudinē operum. Quia namque opera misericordiae similia sunt operibus, quae ex pietate exhibentur sanguine iunctis ac patriae. cuius, & amicis: ideo opera misericordiae, opera pietatis vocata videntur, & qui illis vacat, pij appellati. Et hinc vsurpatum videtur, quod Deus pius dicitur, quod pietas diuina haec, & illa faciat: quoniam Deus maxime exercet misericordiae opera. Differunt autem in hoc, quantum ad propositum spectat, officia pietatis ab officijs misericordiae, quod pietas id quod impedit, impendit sub ratione debiti: misericordia autem sub ratione gratuita subleuationis.

¶ 2 Præter Greg. dicit in 1. Moralium, Pietas in die suo conuiuium exhibet, quia cordis viscera misericordiae operibus replet: sed opera misericordiae sunt omnibus exhibenda, ut patet per Aug. in 1. de doctrina christiana. ergo pietas non se extendit determinate ad aliquas speciales personas. ¶ 3 Præter. Multae sunt aliae in humanis rebus communicationes præter consanguineorum, & conciuum concitationem, ut patet per Philosophum in 8. Ethic. & super quamlibet carum aliqua amicitia fundatur, quae videtur esse pietatis uirtus, ut dicit gl. 1. ad Timot. 3. super illud: Habentes quidem speciem pietatis, ergo non solum ad consanguineos, & conciuos pietas se extendit.

SED CONTRA est, quod Tullius dicit * in sua rhetorica, quod pietas est per quam sanguine iunctis, patriaeque beneuolis officijs, & diligens tribuitur cultus.

RESPON. Dicendum, quod homo efficitur diuersimode alijs debitor secundum eorum diuersam excellentiam, & diuersa beneficia ab eis suscepta. In vitroque autem Deus summum obtinet locum, & qui excellentissimus est, & est nobis essendi, & gubernationis primum principium. Secundario uero, nisi esse, & gubernationis principia sunt patres, & patria, a quibus & in qua nati & nutriti sumus. Et ideo post Deum est homo maxime debitor parentibus, & patrie. Unde sicut ad religionem pertinet cultus Deo exhibere: ita secundo gradu ad pietatem pertinet exhibere cultum parentibus, & patriae. In cultu autem parentum includitur cultus omnium consanguineorum, quia est consanguinei ex hoc dicuntur, quod ex eisdem parentibus processerunt, ut patet per Phil. in 8. * Eth. In cultu autem patrie intelligitur cultus omnium conciuum, & omnium patriae amicorum. Et ideo ad hos pietas principaliter se extendit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in maiori includitur. Et ideo cultus, qui Deo debetur, includit in se, sicut aliquid particulare, cultum qui debetur parentibus. Unde dicitur Mal. 1. Si ego pater, ubi est honor meus? Et ideo nomen pietatis etiam ad diuinum cultum refertur.

AD SECUNDUM dicendum, sicut Aug. dicit in 10. de ciuitate Dei. More uulgi nomen pietatis etiam in operibus misericordiae frequentatur: quod ideo arbitrator euenisse, quia haec fieri precipue mandat Deus, eaque sibi praesertim placere testatur, ex qua consuetudine factum est, ut & Deus ipse pius dicatur.

AD TERTIUM dicendum, quod communicationes consanguineorum, & conciuum magis referuntur ad principia nostri esse, quam aliae communicationes: & ideo ad has nomen pietatis magis extenditur.

¶ Super Quaest. centesimas prima Articuli 2. c. 3.

IN art. 2. & 3. simul eisdem quaestio. dubijs occurrunt circa distinctionem Tullij,

ARTICVLVS II.

Utrum pietas exhibeat parentibus sustentationem.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod pietas non

exhibeat parentibus sustentationem. Ad pietatem enim uel pertinet illud praecipuum decalogi: Honora patrem tuum, & matrem tuam: sed ibi non praecipitur, nisi honoris exhibitio. ergo ad pietatem non pertinet sustentationem parentibus exhibere.

¶ 2 Præter. Illis homo debet thesaurizare, quos tenetur sustentare: sed secundum Apostolum, ut habetur 2. ad Cor. 12. filij non debent thesaurizare parentibus: ergo non tenentur eos per pietatem sustentare.

¶ 3 Præter. Pietas non solum extendit se ad parentes, sed etiam ad alios consanguineos, & conciuos, ut dictum est: * sed non tenetur aliquis omnes consanguineos, & conciuos sustentare, ergo nec etiam tenetur ad sustentationem parentum.

SED CONTRA est, quod Dominus Matt. 15. Redarguit Pharisaeos, quod impediebant filios, ne parentibus sustentationem exhiberent.

RESPON. Dicendum, quod parentibus, & conciuibus aliquid debetur dupliciter. Uno modo per se: alio modo, per accidens. Per se quidem debetur eis id, quod decet patrem, in quantum pater est, qui cum sit superior, quali principium filij existens, debetur ei a filio reuerentia, & obsequium. Per accidens autem aliquid debetur patri, quod decet eum accipere secundum aliquod quod ei accidit, puta, si sit infirmus, quod uisitetur, & eius curatio intendatur: & si sit pauper, quod sustentetur, & sic de alijs hominibus, quae omnia sub debito obsequio continentur. Et ideo * Tullius dicit, quod pietas exhibet & officium & cultum: ut officium refertur ad obsequium, cultus uero ad reuerentiam, sive honorem: quod ut dicit Aug. in 10. de ciuitate Dei. Dicitur colere homines, quos honorificatione, uel reuerentia, uel pietate frequentamus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in honoratione parentum intelligitur omnis subuentio, quae debetur parentibus exhiberi, ut Dominus interpretatur Matth. 15. Et hoc ideo, quia subuentio patri ex debito tanquam materiam habet rationem principij, filius autem rationem a principio existens: non per se patri conuenit, ut subueniat filio: & pro hoc non solum ad horam debet ei subuenire, sed ad totam suam uitam: quod est thesaurizare. Sed quod filius aliquando conferat patri, hoc est per se

secundarios ordinatos ad principalem, uel annexos principalem. Ordinato quidem, ut sunt actus inter uirum & uxorem, quoniam inter coniuges est cultus, & officium adinuicem tamquam coadiutores ad confirmationem conjugum utriusque, quam quilibet coniugum alius habet parentibus. Confirmatio propagatione filiorum utriusque parentis sanguis. Et ideo dicimus de filiis, quia respiciuntur a pietate uirtute, ut contra uirtutes conjugum pietas a parentibus suscipitur. Et quoniam cum coniuges, quam hinc secundum suam personalem actionem & consistentiam ad adiuuandum, & consentaneum consanguinitatem concurrunt, ideo secundum sepius a pietate respiciuntur, tanquam secundum sapientiam ordinatos ad principalem, quod respicit pietas.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod pietas non sit specialis uirtus ab alijs distincta. Exhibere enim obsequium, & cultum alijs quibus ex amore procedit: sed hoc princedat pietate, ergo pietas non est uirtus a charitate distincta.

ARTICVLVS III.

Utrum pietas sit specialis uirtus ab alijs distincta.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod pietas non sit specialis uirtus ab alijs distincta. Exhibere enim obsequium, & cultum alijs quibus ex amore procedit: sed hoc princedat pietate, ergo pietas non est uirtus a charitate distincta.

Ad secundum uero dicitur, quod pietas est cultus, quod subditum sanguine patrique iunctis omnibus exhibet diuersimode. Nam parentibus proprie cultum cum obsequio filijs uero aliquale cultum, dum eos non ut seruos, non ut illegitimos &c. tractamus & a seruis, & alijs honorari uolumus, & in loco honoris locum sedendi eis datur, & similia. Omnibus quoque subditum aliquod prebentur ex pietate uel conseruando, uel saltem in preparatione animi. Dicitur enim in littera secundum articulum ad ultimum, quod tenemur ad hoc secundum facultatem, & decentiam personarum, pro loco etiam & tempore, cum sit preceptum affirmatiuum.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut religio est quedam prelatio, quibus homo primordialiter ordinatur in Deum: ita et pietas est quedam prelatio charitatis, quam quis habet ad parentes, & ad patriam. Ad secundum dicendum, quod Deus longe excellentiori modo est principium essendi & gubernationis, quam pater, uel patria: & ideo alia uirtus est religio, quam cultum Deo exhibet a pietate, quam exhibet cultum parentibus, & patrie. Sed ea quae sunt creaturarum, per quandam superexcellenciam & causalitatem transferuntur in Deum, ut Dio dicitur in libro 1. de diu. no. Unde per excellentiam pietas cultus Dei nominatur, sicut & Deus excellenter dicitur pater noster.

Ad tertium dicendum, quod pietas se extendit ad patriam, secundum quod est nobis quoddam essendi principium: sed iustitia legalis respicit bonum patriae, secundum quod est bonum commune. Et ideo iustitia legalis magis habet quod sit uirtus generalis, quam pietas.

ARTICVLVS IIII.

Utrum occasione religionis sint pretermittenda pietatis officia in parentes.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod occasione religionis sint pretermittenda pietatis officia in parentes. Dicitur enim Dominus in 1. Cor. 14. Si quis uenit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc at & animam suam, non potest meus esse discipulus. Unde & in laude Iacobi, & Ioannis Mat. 4. dicitur, quod relicti sunt patre, & matre, & fratribus, suis, ignoro illos, & nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum: sed ignorando parentes, & alios consanguineos, uel et odiendo eos, necesse est quod pretermittantur pietatis officia. ergo propter religionem officia pietatis sunt pretermittenda.

Ad 2. Præ. Matt. 8. & Luc. 9. dicitur, quod Dominus dicenti sibi, Permite me primū ire, & sepelire patrem meum, respondit. Sine ut mortui sepeliatur mortuos suos, Tu autem uade, & annuntia regnum Dei, quod pertinet ad religionem: sepultura autem patris pertinet ad pietatis officium. ergo pietatis officium est pretermittendum propter religionem.

Ad 3. Præ. Deus per excellentiam dicitur pater noster: sed sicut per pietatis obsequia colimus parentes, ita per religionem colimus Deum. ergo pretermittenda sunt pietatis obsequia propter religionem cultum.

Ad 4. Præ. Religiosi tenentur ex uoto, quod transgredi non licet, suae religionis obseruantias implere, secundum quas suis parentibus subuenire impediuntur, tamen propter paupertatem, quia proprio carent: tum et propter obedientiam, quia sine licentia suorum praetorum eis claustrum exire non licet. ergo propter religionem pretermittenda sunt pietatis officia in parentes.

Sed contra est, quod Dominus Mat. 15. redarguit Phariseos, quod intuitu religionis honorem parentibus debent subtrahere docebant.

Respondendum dicendum, quod religio, & pietas sunt duae uirtutes. Nulla autem uirtus alij uirtuti con-

Super Questioni centesimae prima articulum quartum.

In articulo 4. eiusdem quaest. in responsione ad primum & tertium, nota differentiam licet inter prouocationem, & inductionem ad malum. Nam si parentes egeni filiorum, aut filiarum seruius, sunt prouocatores ad malum, deserendi sunt quod ad hoc, ut uideatur non sequantur eorum prouocationes, sed quod ad hoc eos odio habeant filii, ut in responsione ad primum dicitur. Si uero parentes non tantum prouocatores, sed inductores sunt ad malum, tunc deserendi sunt simpliciter & absolute, & non solum quod ad hoc, ut in responsione ad tertium dicitur. Propter quod si pater infirmus filiam sibi seruientem nititur uiolare, & illa non timet se induci, quia scit suam & intentionem, & constantiam, non tenetur relinquere patris sui seruicia, quam uis propter ipsius demerita possit illum relinquere, si non uult cessare a prouocatione. Unde & Ioseph non reliquit seruicia domus, quam uis haberet dominam suam quotidie sibi molestam, ut dicitur Genesi 39. Si uero seruus uideret se induci ad peccatum, relinqueret tenetur totaliter parentem, iuxta illud. Qui amat patrem plus quam me, non est me dignus.

In eod. articulo 4. in responsione ad quartum, dubium occurrit. An religiosus teneatur succurrere patri non potenti sine suo seruitio uiuere. Et est ratio dubij, quia in littera dicitur quod non tenetur, nec debet, aut potest nisi de prelati licentia, & seruatore religionis statu. Alii autem doctores afferunt in oppositum. Ratio autem non apparet uiquequaque clara. Ad

